

Toespraak Ronald Louwman 22 juni 2012

Dames en heren, namens het gemeentebestuur van Hoorn heet ik u van harte welkom. In de eerste plaats onze eregast prof. mr. Pieter van Vollenhoven, voorzitter van het Nationaal Restauratiefonds. Vereerd zijn wij ook met de komst van de plaatsvervangend Commisaris van de Koningin, gedeputeerde mevrouw Sweet.

Welkom ook aan de leden van de Tweede Kamer, Provinciale Staten van Noord-Holland, de gemeenteraad van Hoorn, de heer Siebenga, directeur van het Nationaal Restauratiefonds, de architect, aannemer en vertegenwoordigers van alle bedrijven die hebben meegewerkt aan de restauratie en vernieuwing van Oostereiland. Welkom ten slotte alle gebruikers en bewoners, en natuurlijk iedereen die heeft bijgedragen aan dit prachtige project.

Dames en heren, wij zitten hier vandaag op een unieke en historische plek. Luxe en comfortabel. Maar hoe anders was het bijna vier eeuwen geleden. Hoorn beleefde in die dagen zijn grootste economische bloei ooit.

De handel op de Oostzeehavens vormde Hoorns belangrijkste bron van inkomsten. Het hoeft dus niemand te verbazen dat er vanaf 1576 systematisch was gewerkt aan de uitbreiding van de Hoornse havens.

Maar het waagstuk dat rond 1650 werd ingezet was toch ongekend en uniek in Europa: de aanleg van een kunstmatig eiland in open zee.

Probeer u zich dat eens voor te stellen.....: in een Zuiderzee die bekend stond als verraderlijk en wild en met vaak hoge vloed. Een soort Deltawerken avant-la-lettre: ongelooflijk ingewikkeld en kostbaar.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat de situatie rond 1655 zó veranderd was, dat het eiland eigenlijk niet meer nodig was.

Er was sprake van een krimpende economie en verzanding van de havens. De gemeente verkocht het toen weinig aantrekkelijke eiland aan de koopman Cornelis Jansz Schuijt. Hij was de eerste, en lange tijd *enige* bewoner.

Maar zo langzamerhand werd het eiland ook voor anderen aantrekkelijk. In 1670 begonnen twee kooplieden er een veerdienst op de Franse Steden St. Valery en Rouaan. Een dienst die toch zo'n 80 jaar heeft bestaan!

En ruim veertig jaar na de aanleg vestigde de admiraliteit zich hier met magazijnen en woonhuizen. De admiraliteit is zo'n beetje te beschouwen als de voorloper van onze huidige Koninklijke Marine.

De admiraliteit heeft bijna een eeuw op Oostereiland gezeteld. Eind 17e eeuw waren er zelfs plannen om Oostereiland en de Grashaven om te bouwen tot één grote oorlogshaven. Het was een wereld op zich. Met zelfs eigen

kunstschilders in dienst die de wapenfeiten op doek vastlegden.

Een van de topstukken uit die tijd is vereeuwigd op de gevelsteen, geschonken door de Vereniging Oud Hoorn aan de gemeente en te zien in de toegang naar deze binnenplaats.

Ik maak een sprong in de tijd. In 1817 werden de gebouwen uitgebreid met een u-vormige vleugel aan de Zuidkant, waardoor de bebouwing zo'n beetje zijn huidige carré vorm kreeg.

Oostereiland werd een gesticht voor heel Noord-Holland, met eet-, werk- en slaapzalen voor bijna 1.000 bedelaars.

Het gesticht werd al na tien jaar gesloten, maar het gebouw was ideaal om mensen op enigerlei wijze op te sluiten. In 1828 werd het Oostereiland officieel Huis van Correctie.

In 1870 werd het karakteristieke Alkovengebouw toegevoegd. Mét alkoven - dat zijn ijzeren kooien - om uiteindelijk zo'n 1.200 gevangenen nachts afzonderlijk op te kunnen sluiten omwille van de goede zeden en hun veiligheid.

Na een reorganisatie van het gevangeniswezen werd Oostereiland rijkswerkinrichting, een functie die het bijna 50 jaar heeft gehad.

In 1933 kreeg toen het toenmalige stadsbestuur te horen dat de inrichting vanuit bezuinigingsoverwegingen gesloten zou worden. Het Hoornse stadsbestuur protesteerde tevergeefs.

Er brak een rommelige periode aan. Voor de oorlog is het gebouw een periode verhuurd geweest aan particulieren en verenigingen.

In 1939 was het achtereenvolgens kort interneringscentrum voor oorlogsgevangenen en vluchtelingen .

In de oorlog is het gebouwencomplex vooral in gebruik geweest bij de Duitse bezetter als opslagruimte voor goederen. Na de oorlog werd het een verblijfskamp voor mensen die in de oorlog fout waren geweest.

Daarna volgde een periode van wel gevangenis, niet gevangenis, leegstand, opnieuw gevangenis en de laatste jaren opvang van asielzoekers.

Op 15 december 2002 verliet de laatste asielzoeker Oostereiland en kwam het complex definitief leeg.

De afgelopen twintig jaar hebben wij diverse keren met het Rijk gesproken over aankoop van het eiland. In het begin zonder succes, omdat het Rijk de gebouwen nog een aantal keren nodig had. Ofwel als gevangenis, ofwel voor de opvang van asielzoekers.

Vanaf 2002 zijn gemeente en Rijk serieus met elkaar in gesprek geweest over herbestemming. Maar verder dan de tekentafel kwamen de plannen aanvankelijk niet.

De ideeënmarkt die de gemeente in 2006 voor de Hoornse bevolking organiseerde trok de zaak weer vlot.

Er werden veel plannen ingediend. Zo'n 600 mensen uit Hoorn bezochten de markt en gaven hun mening.

Uiteindelijk koos de gemeenteraad in 2007 voor het - ook door de bevolking gewenste - historische model. Dit betekende: restaureren en herbestemmen van uitsluitend het *bestaande* complex.

Eind 2007 werd de gemeente voor 3,6 miljoen euro de nieuwe eigenaar van het eiland en kon de restauratie en herbestemming beginnen. In het programma van eisen stonden onder andere:

- cultuur- en cultuur gerelateerde functies
- wonen
- werken

- een hotel/hostel in het cellenblok
- horeca
- een afmeermogelijkheid voor riviercruiseschepen
- ruimte voor de botterwerf.

En nu, anno 2012, is dat ook allemaal - en onder hoge tijdsdruk! - tot stand gekomen. De plannen voor een museumhaven en bezoekerscentrum voor de botterwerf zijn nog in uitvoering .

Dat dat uiteindelijk allemaal is gelukt, komt mede doordat de gemeente noodgedwongen zelf als ontwikkelaar optrad. Geen marktpartij durfde zich aan dit project te wagen.

Achteraf was dat een gelukkige keus. Dat er één opdrachtgever was, de gemeente, is een van de succesfactoren, zo blijkt uit een recent onderzoek van het ministerie van OCW naar de herontwikkeling van historische gevangeniscomplexen.

Dat we als ontwikkelaar financiële risico's lopen, weten we. En er zijn ook tegenvallers gekomen. Zoals de staat van de fundering die uiteindelijk helemaal vernieuwd moest worden. En de miljoen aan extra kosten voor bodemsanering. Er zijn wat dat betreft nog wat zaken af te wikkelen. En natuurlijk hebben we ook op Oostereiland last van de stagnerende woningmarkt.

Gelukkig hebben we ook een aantal subsidies kunnen krijgen. Dat was op een totale investering van ruim 30 miljoen euro, ruim 5 miljoen euro. Ik wil dan ook van deze gelegenheid gebruikmaken om het ministerie van OCW te bedanken voor de restauratiesubsidie van 3 miljoen euro en de provincie Noord-Holland voor haar financiële bijdragen van in totaal bijna 2 miljoen euro. Daarmee hebben Rijk en provincie dit unieke en bijzondere project echt mede mogelijk gemaakt.

De afgelopen jaren is er door veel partijen ongelooflijk hard gewerkt aan de restauratie, de nieuwe brug, de nieuwe kademuren en de inrichting van het terrein.

Dat was bepaald geen sinecure. Het was vaak schipperen tussen het belang van het monument en ruimte voor de nieuwe functies. Met name balkons en daglicht waren een punt van discussie.

Velen, te veel om op te noemen - en daarom ziet u hun namen op het scherm achter mij - hebben bijgedragen aan het succes van Oostereiland. Maar één iemand verdient het toch om hier speciaal genoemd te worden. En dat is de projectleider van dit unieke project: Jan van der Heijden.

Jan, bedankt!

Dames en heren, ik sluit af.

Oostereiland is een bruisend cultuureiland geworden, waar het fantastisch wonen, werken en recreëren is! En dat is een heel groot applaus waard. Dank u wel!